

року № 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85902&cat_id=51705](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85902&cat_id=51705)

18. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" Комітет економічних реформ при президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>

19. Чугунов І. Я. Становлення бюджетної системи і механізму бюджетного регулювання / І. Я. Чугунов // НАУКОВІ ЗАПИСКИ. Економічні науки. – 2004. – Том 30. – С .12 – 16.

Аннотація. В статті розглянуто процес становлення і розвитку системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування України. Визначено хронологічні періоди становлення місцевих бюджетів в Україні і їх розвиток за період незалежності. Дана оцінка процесам, які відбувалися на місцевому рівні. Визначено перелік подальших дій в рамках реалізації Програми економічних реформ 2010-2014 рр.

Ключеві слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, витрати місцевих бюджетів, органи місцевого самоврядування

Summary. This article describes the process of formation and development of the financial support of local government in Ukraine. Chronologically defined periods of the formation of local budgets in Ukraine and their development since independence. The estimation of the processes that occur at the local level. The list of further actions in the framework of the Economic Reform Programme 2010-2014.

Key words: local budgets, incomes of local budgets, charges of the local budgets, local self-governments

УДК: 631.115.8

Колокольчикова І.В.,
к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Анотація. Надано загальну характеристику сучасного стану розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Великобританії. Визначити характерні риси кооперативного руху, базові принципи діяльності. Проаналізувати особливості регіонального розвитку та сучасні тенденції та напрямки функціонування.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку ринкових відносин, різних форм господарювання та поширення дії глобальної спеціалізації країн світу вимагає по новому розглядати розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в контексті їх впливу на економіку країн, місця серед інших лобістів інтересів дрібних сільськогосподарських товаровиробників та питомої ваги участі у міжнародній торгівлі. Майбутнє пов'язується зі становленням суспільної, загальнонародної власності на засоби виробництва та суспільних форм розподілу доходів. Основний зміст ідей протягом усієї історії залишається тим самим, але під впливом змін у розвитку економічної бази суспільства змінюється теоретична основа соціально – економічної трансформації, визначаються нові її орієнтири [1, с.498]. Ось чому вивчення міжнародного досвіду розвитку кооперації є на сьогодні дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Всебічний аналіз розвитку обслуговуючої кооперації у світі завжди проводився та цікавив українських науковців. Загальні відомості про міжнародний досвід розвитку сільськогосподарської кооперації зустрічається в роботах наступних науковців: В. Зіновчука, М.Маліка, О.Могільного, П.Саблука та ін. Однак, що стосується обслуговуючої кооперації в Великобританії, то цей напрям висвітлено не повністю та заслуговує на належну увагу.

Формування мети статті. Враховуючи науково – теоретичне значення та практичну цінність, а також недостатню глибину вивчення проблеми, поставлена наступна мета: надати загальну характеристику сучасного стану розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Великобританії, визначити характерні риси кооперативного руху та принципи їх діяльності, проаналізувати особливості регіонального розвитку та сучасні тенденції.

Виклад основного матеріалу. Перші кооперативи з'явилися в Європі в кінці 18-го і 19-го століття, в ході промислової революції. І першою країною, яка зробила спроби досягнення цілей за допомогою групових дій була Англія. Кооперативний рух в цієї країні почався, як і всі великі справи, в дуже скромній

манері. У 1843 році працівники текстильних фабрик в м. Рочдейл, Англія, оголосили страйк. Двадцять вісім бідних робітників так званих «Рочдейл Піонерів», в 1844 році, зібравши всі свої заощадження у розмірі 140\$ організували кооперативний магазин. У 1845 році «Рочдейл Піонери», налічували сімдесят чотири члени, з капіталом у 900\$, який потім зріс до 3,500\$.[2].

«Рочдейл Піонери» були першими, які змогли показати всім кооперативний успіху. Організаційно - управлінська діяльність першими кооперативними об'єднаннями здійснювалось наступним чином. Всі учасники кооперативного об'єднання зустрічались щорічно і обирали комітет для ведення бізнесу. Комітет працював безоплатно, у рідкісних випадках він отримував на рахунок гроші. Навіть секретар, як правило, не отримував заробітної плати. Члени кооперативу зазвичай по черзі працювали на цих посадах та виконували безоплатні послуги.

Розвиток обслуговуючої кооперації не зупинявся, а лише нарощував свої масштаби. Законодавча база постійно удосконалювалась, і ініціатором цих змін завжди були працівники кооперативів та ініціативні групи.

На сьогодні аналіз показує, що станом на 2010р. існує більш ніж 4990 незалежних кооперативів у Великобританії, до яких належать більш ніж 12900 тисяч членів, і цифри продовжують рости. Вони створюють і підтримують 237800 робочих місць і сприяють 33500 млн. фунтів стерлінгів обігу в економіку Об'єднаного Королівства [4].

Ці організації належать їх членам, які працюють спільно для задоволення загальних потреб. У Великобританії кооперація поширилась в усіх галузях економіки, від охорони здоров'я до житла, від ферм до футбольних клубів, від кредитних спілок до магазинів. Члени кооперативів керують на правах часткової власності, мають рівні права на демократичних засадах, і створюють додатковий дохід для своїх членів [3].

Кооперативи є власністю членів – простих людей, а не зовнішніх акціонерів. Перелік кооперативних цінностей у Великобританії становить:

демократія; рівність; взаємодопомога; взаємна відповідальність; справедливість; солідарність. До кооперативних етичних цінностей у Великобританії відносять: соціальну відповідальність; відкритість; чесність; взаємо підтримку [3].

Кооперативні принципи формуються на базі відповідних цінностей та трактуються у Великобританії у наступній редакції: освіта, навчання та інформування; самостійність та незалежність; кооперація серед кооперативів; економічна участь членів; добровільне і відкрите членств; членський демократичний контроль; турбота про суспільство.

Основними складовими кооперативного сектору у Великобританії є [4]:

1. Споживчі кооперативи, які належать своїм клієнтами. Клієнти є членами кооперативу, що виконують зобов'язання, купуючи продукцію, а також приймаючи участь у демократичному контролі.

2. Робочі кооперативи, які перебувають у власності і під контролем їх співробітників. Деякі робочі кооперативи управляються на колективній основі, де всі співробітники є членами, а також є членами комітету чи директорами. Інші робочі кооперативи управляються за допомогою меншого комітету чи ради директорів, що є обраними демократичним шляхом і від членів – співробітників.

3. Підприємства - кооперативи співтовариства, які належать і контролюються людьми, що належать до певної громаді. Це може бути спільноти, об'єднані за географічним принципом або по інтересам.

4. Кооперативи в сільському господарстві та рибальстві. Це кооперативи фермерів або рибалок, які збираються разом, щоб колективно продавати свою продукцію, що дозволяє їм встановлювати кращу ціну за свою продукцію. Як і в кооперативних консорціумах, вони також можуть працювати разом при оренді приміщень, покупки устаткування або формуючи ринок продукції своїх членів. Ці кооперативи є однією з найбільш успішних прикладів співпраці у Великобританії.

5. Кооперативні консорціуми кооперативів, які утворені рядом незалежних підприємств, організацій чи окремих осіб, і знаходяться у власності і під контролем тих членів. Члени працюють з метою підвищення результативності торгівлі або скороченні витрат за рахунок спільної роботи у ключових видах діяльності, такі як лізинг приміщень, купівля обладнання та маркетингу продуктів і послуг.

6. Житлово-будівельні кооперативи, які формуються групами мешканців, що розділяють відповідальність і контроль за їх житлом.

Загальні цифри і факти про розвиток кооперативної економіки на 2009р. наступні [4]: загальний річний оборот сектора становить 33500 млн. фунтів стерлінгів; зайнято близька 12,9млн.ос., це більше однієї п'ятої населення; забезпечується 237800 робочих місць; функціонує 442 землеробних кооперативів з більш 4800 млн. фунтів стерлінгів обороту; працює 67 рибальських кооперативів з оборотом понад 40 млн. фунтів стерлінгів; 411 працівників кооперативів з 146 млн. фунтів стерлінгів обороту.

Регіональна статистика за 2009 р. представлена у таблиці 1 [4].

Таблиця 1.

Регіональна статистика розвитку кооперативних об'єднань у Великобританії станом на 2009р.

Регіон	Загальний оборот, фунтів стерлінгів	Всього співробітників, ос.	Кількість кооперативних формувань
Східна Англія	2,2 млрд.	15500	200
Лондон	9 млрд.	75200	563
Північно-східній	1,3 млрд.	4700	202
На північному заході	2200 млн.	20350	416
На південному сході	3300 млн.	13200	328
На південному заході	2300 млн.	13500	356
Східний Мідлендс	2400 млн.	11400	205
Західний Мідлендс	1400 млн.	11630	219
Йоркшир і Хамбер	1,9 млрд.	14580	227
Шотландії	3400 млн.	15.000	451
Північній Ірландії	0,700 млн.	2340	228
Уельсі	0,900 млн.	5400	199

Кооперативна модель також присутня і в сфері фінансових послуг. Ця модель діє як протиотрута від конкурентного середовища, в якому діють неефективні і надмірно високих тарифи. Станом на 2009р. Великобританія має наступні цифри по розвитку кооперативних формувань в сфері фінансових послуг, таблиця 2. [3].

Таблиця 2

Динаміка показників діяльності на ринку кооперативних фінансових послуг, 2009р.

Показники	Кредитні спілки	Житлові союзи	Кооперативне страхування
Кількість об'єднань	716	55	-
Членство, млн.ос.	1,1	-	
Кількість працюючих, тис.ос.	1,000	47,400	12,900
Сума активів та пасивів, млрд.ф.с.	-	359	78
Сумарний розмір премій млрд.ф.с.	-	-	4,6

За даними таблиці 2 у Великобританії працює 716 кредитних спілок, 55 житлових союзів та проводиться робота з кооперативного страхування, яка у 2009р. охопила понад 12,900тис.ос.

Сільськогосподарські кооперативи допомагають фермерам у підтримки їх засобів до існування. За словами Д. Батона «Сільськогосподарські кооперативи грають ключову роль у підтримці та розвитку сільськогосподарського сектора у Великобританії, вони дозволяють своїм членам забезпечити додаткову цінність шляхом поліпшення первинної практики виробництва і технології, економії від масштабу, здатності займатися про-активно, брати участь в процесі поставок і можливості конкурувати в глобальному масштабі» [4]. Тобто Британські фермери сьогодні в бізнесі лише тому, що вони є членами кооперативів.

Незважаючи на конкурентне середовище за останні чотири роки був неймовірний період росту кооперативного сектору. В цілому це можна побачити в таблиці 3.

Таблиця 3.

**Динаміка та розміри сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у
Великобританії станом на 2007 – 2009р.р.**

Показники	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2006р. до 2009р., %
Оборот кооперативного сектору економіки, млрд.ф.с.	26,868	27,434	28,905	33,485	124,6
Членство, млн.ос.	10,991	10,809	11,300	12,951	117,8
Кількість службовців кооперативу, тис.ос.	195,000	237,000	205,800	237,870	121,9
Кількість кооперативів	4,370	4,735	4,820	4,992	114,2
Прибуток після виплат податків, млн.ф.с.	797	539	539,8	573,6	71,7
Чисті активи та пасиви, млрд.ф.с.	8,480	9,213	9,708	10,259	120,9

З даних таблиці 3 видно, що станом на 2009р. членство в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах становило 12,951млн.ос. з розмірами обороту 33,485млрд.ф.с. В динаміці спостерігається ріст обороту на 24,6%, членства на 17,8% та кількості працюючих і самих кооперативів відповідно на 21,9% та 14,2%; росте і загальний розмір капіталу на 20,9%.

Сучасними рисами розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Великобританії є їх достатньо великі розміри, багатофункціональність та інтегрованість. У більшості розвинених країн працюють кооперативи так званої «однієї мети», тобто в рамках одного окремого промислового напрямку, або спеціалізації, таких як молочні продукти, зерно, бавовна або вино. Альтернативою є мульти-мега-кооперативи, які працюють з двома або більше видів бізнесу. Наприклад, в Ірландії, існує обслуговуючий кооператив «Dairy Gold», який проводить ділові операції не тільки у сфері переробки та продажу молочних продуктів, а й в операціях по забою тварин, купівлі кормів та деяких інших абсолютно не пов'язані з цим операцій. Такий кооператив наприклад, як «Fonterra» здійснює свою діяльність в різних країнах, не тільки в Новій Зеландії.

Інший аспект сучасного бізнесу, а саме для молочний кооперативів є ступінь вертикальної інтеграції. У цьому відношенні кооперативів можуть значно відрізнятися. Деякі молочні кооперативи (наприклад, у Бельгії, Німеччині та США) не мають будь-якої обробки молока членів, але вони тільки продають його у великій кількості іншим молочним переробним підприємствам. Для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Великобританії притаманне співробітництво з іншими підприємствами інших країн. Німецьке співробітництво «Humana Milchunion і Nordmilch» може служити таким прикладом. І найбільш важливим на сьогодні є вибір оперативної стратегії, яка має сильний вплив на ступінь успіху чи провал існуючих формувань.

Висновки. Таким чином можна узагальнити, що розвиток кооперативного руху, який в Англії починаючи з 1844р. показав всьому світу економічні переваги таких формувань та визначив базові принципи їх діяльності, успішно змінює свої форми та удосконалюється. Кооперативні принципи і демократична практика обслуговуючих кооперативів Великобританії вважається початком сучасної епохи співробітництва та мистецтва керівництва, формування кооперативної поведінки та управління в більшості країн по всьому світу.

Література:

1. Історія економічних учень: Підручник / Л.Я Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін.,; За ред. Л.Я Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 2001. – 564с.
2. ENGLAND’S co-operative movement affects millions // Published: October 6, 1912. Copyright @ The New York Times.
3. The UK co – operative economy 2010. A review of co – operative enterprise.// www.uk/coop.
4. Directory of Co-operatives in the UK // <http://www.uk.coop/directory/all>.

***Аннотація.** Дана общая характеристика состояния развития сельскохозяйственной обслуживающей кооперации в Великобритании. Определены характерные черты кооперативного движения, фундаментальные принципы деятельности. Проанализированы особенности регионального та современные тенденции и направления их функционирования.*

***Summary.** Courtesy of the general characteristics of the current state of development of agricultural service cooperatives in the UK. Identify the characteristics of the cooperative movement, basic principles of activity. Analyze the features of regional development and current trends and directions of operation.*

УДК 338. 436:631.11

Кондратюк А.П.,
аспірант,
Житомирський національний агроекологічний університет

СИСТЕМНО-СИНЕРГЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ІНТЕГРАЦІЯ"

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні аспекти інтеграції на основі системно-синергетичного підходу та уточнено сутнісну характеристику поняття "інтеграція". Ключові слова: інтеграція, системно-синергетичний підхід, інтегрована структура.*

Постановка проблеми. Дослідження інтеграції господарюючих суб'єктів потребує аналізу її теоретичного змісту та методологічних підходів щодо особливостей здійснення інтеграції на рівні господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів інтеграції приділила увагу значн кількість зарубіжних науковців, а саме І. Ансофф, Дж. Вайнер, А. Мюллер-Армак, А. Предоль, М. Алле, Дж. Мід, Ф. Герельса, Р. Ліпсей, Б. Баласа, Г. Крьомер, Р. Купер, А. Маршал, Г. Мюрдаль, Ф. Перру, Дж. Піндер, П. Уальз, Я. Тінберген та ін.

Проблеми розвитку інтеграційних процесів, економічних відносин в агроформуваннях висвітлені у працях відомих українських економістів – аграрників: В.Г. Андрійчука, О.М. Варченко, П.І. Гайдуцького, Ю.О. Лупенка, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Л.О. Мармуль, Л.Ю. Мельника, П.Т.Саблука, Г.В. Черевка, Є.І. Ходаківського, О.М. Шпичака, В.М. Яценка та інших авторів.